

Ponoči so vsi črnici črni

Ryan Coogler: Postaja Fruitvale

Primož Krašovec

Postaja Fruitvale (Fruitvale Station, 2013, Ryan Coogler) je film o običajnem dnevu pripadnika rase v Ameriki. Začne se sicer z nekaj prizori iz družinskega življenja: glavni junak Oscar Grant (Michael B. Jordan) se najprej spre s partnerko zaradi prevare v preteklosti, nato se pomirita, zajtrkujeta skupaj z majhno hčerko, potem pa odpelje hčerko v vrtec in partnerko v službo. Ti bi bili prav lahko prizori iz običajnega dneva katerekoli ameriške družine iz srednjega sloja. A rasna razsežnost, ki loči življenje črnskih od belskih družin in posameznikov, se v filmu pojavi že takoj, ko Oscar nadaljuje svoje dnevne opravke s postankom v trgovini, kjer nakupuje za novoletno večerjo (film se dogaja 31. decembra 2008 in sledi resnični zgodbi).

Kmalu izvemo, da je Oscar nekoč delal v tej trgovini in da je bil nedavno odpuščen. Ko sreča bivšega šefa, ga obupano prepričuje, naj ga vzame nazaj v službo, a ta noče o tem niti slišati in ga precej grobo in na hitro odpravi. Oscar kljub temu nadaljuje s simulacijo ameriškega dobrega življenja, od bivšega sodelavca kupi rake za večerjo in kasneje po telefonu čestita mami za rojstni dan.

Nato film hitro postane veliko bolj dramatičen – kljub denarni stiski (sestri je obljubil pomoč pri plačilu najemnine, hkrati pa mora, poleg skrbi za hčerko, kmalu plačati tudi svojo najemnino) se Oscar ne želi odpovedati udobnemu stanovanju in standardu potrošnje, značilnemu za srednji sloj. Zato se odloči, da se bo vrnil k alternativnemu viru dohodkov, ki ga je, ko je imel službo, poskušal opustiti – prodaji marihuane. A medtem ko čaka na znanca, s katerim naj bi sklenil posel, se spomni na čas, ki ga je preživel v zaporu.

S tem prizorom v film z vso silo vdre realnost življenja rase v Ameriki. Res je sicer, da brezposelnost ni izključno stvar temnopoltih in da tudi belce odpuščajo in imajo težave z iskanjem zaposlitve; in res je tudi, da zakon velja za vse enako ter da gredo tudi belci, če preprodajajo drogo, v zapor. A vseeno sta tako brezposelnost in revščina na eni strani ter državna in policijska represija na drugi disproporcionalno rasno razdeljena. Zakon je res enak za vse, a to, kot je zapisal Anatole France, pomeni, da tako revnim kot bogatim prepoveduje spati pod mostom oziroma tako tistim z visokimi dohodki in

udobnim življenjem kot revnim in obupanim prepoveduje trgovanje z drogo in druge dejavnosti s področja neformalne ekonomije.

Film zadene ravno z vzpostavitev kontrasta med elementi vsakdanjega življenja, ki so danes v Ameriki enaki za vse, ter med tistimi elementi, ki so specifični za življenje temnopoltih. Medtem ko so policijsko nasilje, kriminal, absolutna revščina in življenje v zaporu za belce eksces, ki poruši logiko običajnega življenja, so v življenju temnopoltih povsem vsakdanji element ter sta ravno način življenja in standard, značilna za belski srednji sloj, nekaj, kar si je težko, skoraj nemogoče zagotoviti.

Toda zakaj je pol stoletja po boju za državljanske pravice ter priznanju formalne pravne enakosti ras še vedno tako?

Film pravzaprav, na subtilen in prepričljiv način, odgovarja na vprašanje, zakaj rasizem danes še vedno obstaja in zakaj ima še vedno smrtonosne učinke. Kljub temu da se osredotoča na le en dan v življenju le enega posameznika, mu uspe zajeti sistemske razsežnosti rasne segregacije in dominacije, kar hkrati negira psihološke in kulturne razlage rasizma. Rasizem, čeprav

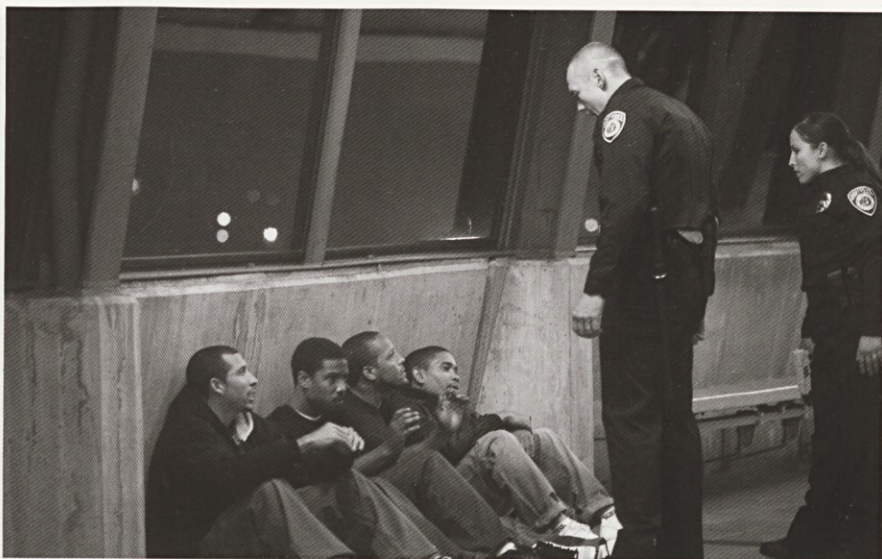
ima tudi psihološke razsežnosti, namreč ni stvar individualne psihologije, sovraštva do drugačnosti itn. Če bi bilo tako, bi ga bilo relativno lahko – z bojem za pravno enakost – omejiti in – z dvigovanjem zavesti in izobraževanjem – ukiniti.

A *Postaja Fruitvale* pokaže, da rasizem deluje drugače in na drugi družbeni ravni, oziroma prikaže sistemske učinke rasizma, ki so neodvisni od individualne psihologije. Oscar sicer odpove posel in strese svojo zalogo marihuane v morje ter se odloči, da bo vztrajal v iskanju službe in življenju v mejah zakona. Kasneje svoji partnerki, ki ji je nekaj časa skrival, da so ga odpustili, zatrdi, da ne bo več prodajal marihuane. Ta niti nad prvim niti nad drugim ni pretirano navdušena, saj to pomeni, da je ostal povsem brez denarja. Ko ga vpraša, kaj namerava sedaj početi, ji Oscar odgovori: »Nekaj legalnega.«

A prav v tem, da hkrati hoče in ne more početi »nečesa legalnega« in da, če želi preživeti, ne more preprosto voluntaristično preskočiti družbene realnosti, je problem. Osrednji problem rasizma niso rasne žalitve, nerazumevanje drugačnosti drugih kultur ipd. in tudi Oscar v filmu povsem dobro, celo odlično shaja s posameznimi belci (denimo na začetku filma se v trgovini spoprijatelji z belo nakupovalko, ki je v zadregi glede kupovanja rib za novoletno večerjo, in ji priskoči na pomoč s kuharskimi nasveti svoje babice). To ne pomeni, da vsakdanji rasizem v pomenu žalitev, poniževanja in pretepanja rasnih manjšin ne obstaja ali da to niso problematični družbeni pojavi – a hkrati film pokaže, da četudi to razsežnost rasizma postavimo v oklepaj, še vedno obstajajo veliko hujši in trdovratnejši družbeni pojavi, ki jih teorije rasizma, ki se osredotočajo zgolj na psihološko in/ali kulturno razsežnost rasizma, spregledajo.

Strukturni oziroma sistemski problem rasizma je v tem, da kapitalizem, ker ne producira za človeške potrebe, temveč za profit, nujno hkrati producira tudi ekonomsko odvečno populacijo, se pravi ljudi, ki so, glede na potrebe akumulacij kapitala, odveč. Tu ne gre le za Marxovo rezervno armado delovne sile, ki je odvečna le relativno in se ob povečanju potreb kapitala po delovni sili reabsorbira v delovni proces, temveč za naraščajoče število ljudi, ki so absolutno ekonomsko odveč, kar se, v času neoliberalnih ekonomskih in socialnih politik, prekarizacije meznega razmerja in svetovne recesije, še zaostri.

Rasizem je danes drugo ime za represivno

državno upravljanje te ekonomsko povsem odvečne populacije. Oziroma, z druge strani, rasno označeni so danes tisti ljudje, ki nimajo dostopa do meznega razmerja oziroma so prisiljeni delati na črno oziroma se ukvarjati z neformalno ekonomijo. Ker niso, za razliko od običajnih meznih delavcev, podvrženi disciplini trga (delovne sile), pristojnost za njihovo discipliniranje pripade represivnim aparatom države. Pri tem rasna delitev, ki je zgodovinski preostanek časov suženjstva, deluje kot jasno vidna označitev rasne segregacije, ki je danes povsem kapitalistična.

Življenje temnopoltih v Ameriki (ali življenje migrantov iz t. i. tretjih držav v Evropi) zato vključuje nesorazmerno tveganje brezposelnosti, revščine, zapor in policijskega nasilja in zato je dobro življenje večini afroameričanom nedostopno. Vsakdanja poniževanja, kulturno nerazumevanje, žaljiva medijska reprezentacija itn. so učinki in ne vzroki sistemskega, strukturnega rasizma – »kultura« rase danes ni nič drugega kot produkt strukturnega nasilja in družbene izključenosti, tako da problem ni v tem, kar trdijo liberalci in borci za multikulturalnost, da mediji afroameričane prikazujejo kot nasilne ali nagnjene h kriminalu, temveč da je samo življenje rasno označenih danes nasilno in kriminalizirano.

Če se vrnemo k filmu – po družinski večerji se Oscar s prijatelji odpelje v mesto na novoletno zabavo. Ko se vračajo, ga na vlaku prepozna in napade nekdanji sovražnik iz zapor. Po pretepu se poskuša izogniti policiji, a ga ta, skupaj z nekaj prijatelji, prime in zadrži na postaji Fruitvale. Beli policisti skupino temnopoltih takoj vklenijo in zač-

nejo pretepati – ne zato, ker bi imeli rasne predsodke (čeprav jih najverjetneje imajo in sovražijo črnce, brez česar bi tudi težko dobro opravljali svoj posel), temveč zato, ker rasa ne glede na subjektivno poštenost posameznih temnopoltih, v našem primeru Oscarja, ki se je prej trdno odločil, da bo po- slej počel »nekaj legalnega«, na sebi dejansko nosi večje tveganje nasilja in kriminala, saj je strukturno izločena iz skupnosti svobodnih in strukturno onkraj meja zakona. Če zakon definiramo kot družbeno institucijo, ki upravlja življenje svobodnih in (ekonomsko) produktivnih, so rasa ljudje – v Sloveniji izbrisani, v EU migranti, v Ameriki temnopolti – katerih sama eksistenca je ilegalna, ki so torej že po definiciji izven zakona in zato deležni posebne pozornosti in posebnih prijemov represivnih aparatov države.

Kljub vsem subjektivnim, individualnim naporom Oscarja Granta, da bi se prebil skozi strukturno usodo rase in postal del skupnosti produktivnih in svobodnih, na postaji Fruitvale naleti na roko oziroma naboj iz pištole pravice. Kljub temu da je pošten družinski človek, na svoji koži nosi tveganje državnega nasilja, ki ni odvisno od osebnosti svojih žrtev. Rasizem, kot piše Foucault, nastopi, ko mora država, ki sicer skrbi za zdravje, rodnost in javno higieno populacije, ubijati. Absolutna revščina, življenje v getih, policijski nadzor, centri za tujce, deportacije, zapor in, v mnogih primerih, nasilna smrt so v kapitalističnih družbah kazni za tiste, katerih življenja so odrinjena izven zakona in katerih delovna sila je povsem brez uporabne vrednosti.